

Kr. 1.75 (inkl. oms)

September 1963

Det Bästa

ur Reader's Digest

ARTIKLAR AV BESTÅENDE NAMN

Om jag fick bestämma skolschemat	95
Levande begravd i Agadir	97
Av ohedjad vana	99
Bo som en kung — på ett slott	101
Kvinna i rödskinnens våld	103
Det kalla kriget inom östblocket	105
Basel — hela världens apotek	107
Den människan glömmet jag aldrig	109
Katt med telefonnummer	111
Se med konstnärögon	113
Jag gillade inte mamma	115
Från vanligen omitterat håll	117
Fader Hoa och hans frihetskämpar	119
Varför är det mörkt om natten?	121
Förtrolleken från Louvren	123
Nassers kapplöpning med storken	125
Vem var Sherlock Holmes?	127
Kunskap roar småbarn	129
Kampen mot tsetsellugan	131
När klockan klämtade för mig	133
Den majestätiska svanen	135
Människan bakom namnet	137
Lantbruksnytt	139
Kvick sagt	141
Tänkt och tyckt	143
Konst: att säga tack	145
I Vår lottas hage	147

ANADENS BOK: _____

146

en om en sensationell rättegång

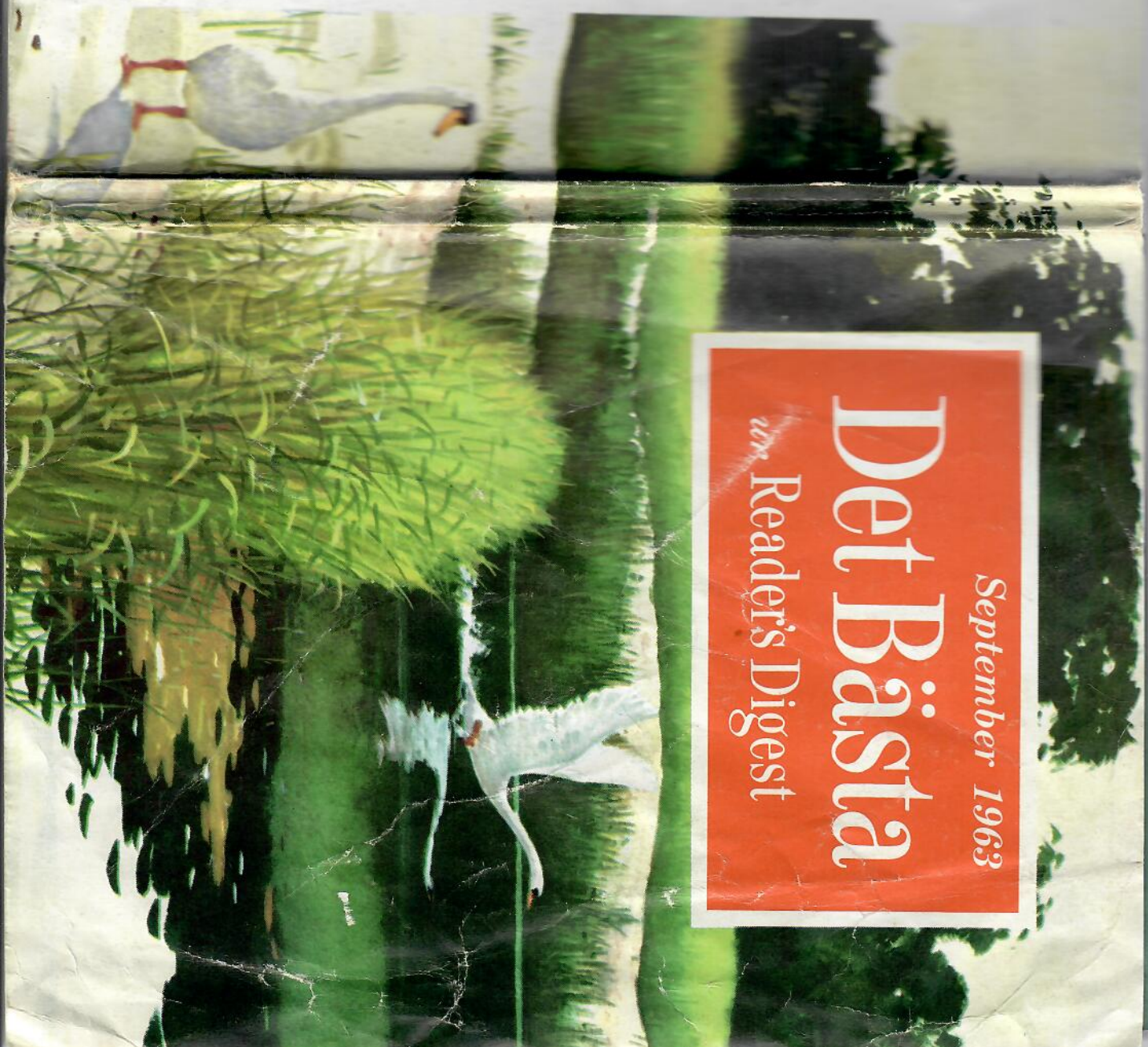
AB TER

LAST 21 SKRIFT GÅVVEN PÅ 3 SPRÅK.
FÖR 24 MÅNAD. ELL. VÄR. MÅNAD.

September 1963

Det Bästa

ur Reader's Digest

Kvinna i rödskinnens våld

*Av Mary
Rowlandson*

Vintern 1675 övertöll 400 indianer en liten stad i Massachusetts, bebodd av ett femtital engelska nybyggarfamiljer. Här berättar en prästfru med egna ord om sina svåra strapatser som fänge hos "de mordiska hedningarna". Denna autentiska skildring publicerades första gången år 1682

I GRYNINGEN den tionde februari 1675 kommo indianer i stora horder framvillande mot Lancaster. När vi hörde bösskott sågo vi ut: flera hus stodo i lågor och röken steg mot himlen. Till sist omringade de vårt hus, och strax vart dagen den sorgligaste mina ögon skådat. Kulorna syntes flyga såsom hagelskurar. Efter två timmar voro vildarna så nära att de kunde sätta eld på huset. En av de våra vågade sig ut och släckte, men de satte strax eld ånyo, och elden tog fart.

Nu var den fruktansvärdaste stunden inne. Några kämpade för sina liv, andra badade i sitt blod; huset brann omkring oss, och de mordiska hedningarna stodo beredda att slå oss i huvudet därest vi toge oss ut. Nu kunde vi höra mödrar ropa: "Herre, vad skola vi göra?" Då tog jag mitt barn på armen och gick ut, men kulorna veno så tätt att vi helst hade vikit tillbaka. Ut måste vi dock; elden tilltog och dånade bakom oss, och framför oss väntade indianerna med bössor, spjut och yxor på att förgöra oss. En kula genomborrade min sida och gick sedan genom magen och handen på det älskade barnet i mina armar. Sålunda sökte de sko-

ningslösa hedningarna slakta oss, och blodet strömmade till våra fötter.

O ve, vilken sorglig syn var nu att skåda: våra kära vänners hjärteblod färgade marken röd. En hade fått ett rythugg i huvudet och alla kläderna avslitna, men kröp likväl omkring på händer och knän. En annan segnade sårad ned. Han tiggde och bad att få behålla sitt liv och lovade dem peng- ar, men dessa avgrundsandar lyssnade icke på honom, utan slet o av honom kläderna och sprättade upp hans buk, allt medan de tjöto, skrålade och bespottade honom. Men i sin allmakt skonade Herren Gud några av oss

från döden, ty 24 överlevde och bortfördes som fångar.

Bort måste vi nu draga med dessa grymma hedningar, och våra hjärtan voro ej mindre plågade än våra kroppar. Intet återstod mig annat än mitt stackars sårade barn, som var i ett ömkansvärt tillstånd, och intet hade jag att vederkvicka det med, ej heller några lämpliga läkemedel. Allt var förbi, ty min man var i Boston, och indianerna sade sig ämnat dräpa honom då han kom åter till Lancaster. Mot aftonen slog vi läger, och san- nerligen var detta den bedrövligaste afton mina ögon skådat. O ve, dessa

svarta varelsor som skreko och sjöngo och dansade och ylade så att lägret var en sann avbild av helvete! Nästa morgon måste jag färdas med dem ut i den väldiga och ödsliga vildmarken, varthän visste jag ej. Men Gud var med mig och uppehöll mitt mod. Jag bar mitt stackars barn, till dess mina krafter sviktade och jag föll omkull. Då satte de mig upp på en häst med barnet i mitt knä. Men emedan hästen icke var sadlad, stöpo vi i en brant utförsbacke båda över hästens huvud, åt vilket omänniskorna skratade och fröjdade sig.

Nu började det med ens snö, och denna natt måste jag sitta ute i snön framför en eld; mitt sjuka barn ropade hela tiden efter vatten, då det nu hade fått en brännande feber. Självt hade jag av mitt sår blivit så stel att jag knappast kunde resa mig. Men Herren Gud höll oss båda i livet, så att vi åter fingo skåda dagens ljus. Långa och mörka tröttsamma voro dagarna, då vi ej fingo ens den minsta bit föda till livs från onsdag till lördag afton, och till dryck blott några droppar vatten. Mitt barn jämrade sig natt och dag, då dess kropp ingen näring och dess själ ingen vederkvickelse fick. I stället sade ända den ene, än den andre indianen att det nu icke torde dröja länge förrän min herre (den indian jag satts att tjäna) skulle komma och så ihjäl barnet. I nio dagar satt jag så med mitt barn i knäet, beredd att lämna denna jämmerdal. Sedan befallde de mig att bära det till en annan wigwan (vål för att försöka deras ögon från dödens anblick), och vid pass klockan två på natten gav mitt älska-

de barn upp andan. Men i sin godhet höll Gud sin hand över mig, så att jag icke begick synden att ända mitt eget usla liv.

Dagen därpå återvände många indianer från överfallet på Medfield. Förfärande var det att lyssna till deras krigsrop, som hördes redan en fjärdingsväg från lägret och som kungjorde hur många de hade dräpt; det var 23. Sedan bespottade de å det vedervärdigaste några engelsmäns skulpter som de tagit. Och en stackars kvinna som led svårt av sitt tillstånd, ty hennes stund att föda var nära, bad gång på gång indianerna släppa henne. De förtörnades över hennes kältande, samlades i en stor hop, slet kläderna av hennes kropp och satte henne naken mitt ibland sig. När de hade sjungit och dansat runt henne på sitt djävulska sätt, slog de henne i huvudet, gjorde upp en eld och kastade henne i lågorna.

I många veckor färdades jag klängande och sörijande allt längre in i de väldiga skogarna. Mitt huvud var ontunlat, mina knän svaga och min kropp plågad, och bedövelsen i min själ kan jag icke beskriva. Men Herren Gud bragte mig till minnes detta Skriftens heliga ord: "Håll upp med din högljudna gråt... de skola vända tillbaka från sina fienders land." Mången gång fällde jag tröstens tårar över dessa ord. För mitt sars skull lättades nu min börda: jag behövde endast bära min stickning och två stop rostet majsmjöl. När vi skulle taga oss över en flod byggde de flottar av torra trädstammar, och tack vare att där var litet ris och grenar på flotten vätte jag icke fötterna,

Kung Filip, hövding över de indianer som tog mrs Rowlandson till fånga

vilket endast kan räknas som en Guds nåd då det var mörkt kallt. "Om du också måste gå genom vatten, så är jag med dig."

I början kunde jag intet förtära av deras gruvliga mat, men slutligen, ehuru jag förrut hellre hade svulnit ihjäl än spåst slikt, tyckte jag att soppa på en gammal hästs ben smakade mig förtäffligt. De högo sönder gamla ben som voro fulla med maskar och kryp, skällade dem för att få ohyrat att krypa ut och kokte dem sedan och drucko spadet. De åto hästarmar och hästöror, ävenså björn,

bäver, grodor, ekorrar, hundar, skunkar, skallerormar, ja till och med trädens bark. Många gånger spisade de skulor som ett svin knappast skulle ha rört, men därigenom styrkte Gud dem till att bli ett gissel för Hans folk. Andra gånger voro de emellertid så grannlyckta, att när jag hämtade vatten och sedan i kitteln nedförde bunken jag öst vattnet med, hotade de med att slå mig sönder och samman emedan jag var så orenlig.

När vi hade tagit oss över Connecticutfloden, kunde jag endast förundra mig över de väldiga hedningaskarorna på andra sidan. De skockades runt mig, och när jag stod där ensam i deras mitt, föll jag i gråt. Det var första gången jag grät i deras åsyn. Hela denna tid hade jag levat som i ett töcken, som en människa den där intet fattar. Då kom en av dem fram till mig och sade att ingen skulle göra mig skada, samt gav mig två skedblad mjöl. Sedan gick jag för att tala med hövdingen kung Filip. Han befallde mig att sy honom en skjorta; för det gav han mig en shilling, och härför köpte jag en bit hästkött.

Efter många dagsmarscher styrde vi kosan hemåt, och det livade mycket mitt sinne. Jag frågade min herre om han ville sälja mig till min make. Han svarade ja, och detta fröjdade mitt sinne storligen. På våra färder bar jag nu en ansenlig börda (de bära nämligen alla sina ägodelar med sig). Jag sade dem att skinet skavdes av på min rygg, men fick ingen annan tröst till svar än att det kvittade dem lika om så mitt huvud skavdes av.

Vid denna tidpunkt kommo indianerna gläfsande och tjtande tillbaka från Hadley, varefter de hade dräpt tre engelsmän och tillfångagit en. Denne grät bitterligen och trodde att de skulle strax taga hans liv. Jag frågade om han visste något om min make. Han svarade att han hade träffat honom och att min make var mycket bedrövad.

Under nästa dagsmarsch måste vi vada över Baquagfloden med vatten upp till knäna. Det var så kallt att jag trodde att mina ben skulle skäras av. Indianerna stodo och skrattade då de sågo hur jag vacklade fram. Så kom med ens en indian och förmäde att ett brev hade kommit ifrån Rådet om att fångarna skulle friköpas och att jag skulle hålla mig beredd. Nu blev mitt hjärta så lätt att jag kunde springa. Men det fick jag bittert gälda med långa trötta dagar, trenedagsmarscher i sträck utan vila. Till sist kom så min herre och sade: "Om två veckor är du åter härskarinna i eget hus." Han frågade när jag sist hade tvättat mig, och jag sade att det var icke i denna månaden. Då gav han mig en spegel så att jag kunde se hur jag såg ut. Sedan hämtade han själv vatten och tillsade mig att tvätta mig och befallde sin squaw att geva mig mat. Denna ynnest vederkvickte i hög grad min svaga lekamen. Ack, huru föga pris sätta vi icke på vanliga nådegåvor när vi hava dem till fullo!

Hövdingarna kallade på mig för att spörja huru mycket min make skulle geva för att friköpa mig. Nu var jag i stort beredd. Nämnade jag en liten summa, skulle det hela gå om

intet; nämnade jag en stor summa, visste jag ej huru den skulle anskaffas. På måfå sade jag därför 20 pund, men bönföll dem att taga mindre. Men därom ville de icke höra talas, utan de sände en kristnad indian till Boston med det budet.

En sabbatsdag kom herr John Hoar med Rådets tillåtelse och driven av sin egen oförwägna ande. Strax grepo de sina bössor, som om en fiende hade närmat sig. Men de sköto över och under och framför hans häst, och de drevo honom än åt det ena, än åt det andra hållet, som de behagade, blott för att visa vad de förmådde. Därpå läto de honom komma till deras wigan.

Sedan klädde sig åtta av dem till dans, fyra män och fyra squaws. Min herre bar en lärtfiskjorta beprydd med en myckenhet spetsar, silverne knäpar och vita strumpor med strumpebanden fullbehängda med silvermynt. På axlar och huvud hade han band med snäckpärlor. Min matmor hade en ylleklädnad besatt med snäckpärlor från länderna och upptät. Hon hade armarna täckta av armband, orkneliga halsband kring halsen och många ädelstenar i öronen. Hon bar fina röda strumpor och vita skor, håret var pudrat och det annars svarta anletet var målat rött. Sammalunda voro alla dansarna utpyntade. Sedan höllo de på och hoppade upp och ned tills det var nästan natt.

Så kom min herre och sade till herr Hoar, att för ett halvtop eldvatten, utöver lösesumman, skulle han låta mig gå dagen därpå. Och herr Hoar skickade sina egna indianer efter detta, och han fick det.

Strax kom min herre tillbaka, skrålade av eldvatten, och drack herr Hoar till och sade att han var en god man; stunden efter sade han: "Häng den kanalen." Sedan drack han mig till utan att visa någon ohövskhet. Så gick han in till sin squaw, och hon sprang ut och han efter, gång på gång runt wigwamen, alltmedan mynten klirrade mot hans knän. Hon undkom honom, men då han hade en gammal squaw sprang han in till henne, och tack vare Herrans barmhärtighet besvärades vi icke mer den natten. Han var den ende indian jag någonsin såg drucken.

Morgonen därpå samtyckte Rådet till att jag fick åka hem. I elva veckor och fem dagar var jag hos fienden. Dag och natt, ensam och sovarande många tillsammans av båda kön, hade jag visats mitt bland dessa ryande lejon som fruktade varken Gud eller djävulen, men ingen uppträdde någonsin okyskt mot mig i ord eller

gärning. Så tog jag avsked av dem, och på vägen kände jag mitt hjärta smälta i en tåreflod långt stridare än jag givit under hela den tid som gått. I Lancaster möttes jag av en ödslig syn, inte en enda kristen stod att se och inte ett enda hus stod kvar. Men i Concord fylldes jag av glädje över den härliga synen av så många kristna. Sedan vi förplägs med mat och försetts med kläder åkte vi till Boston där jag återsåg min älskade make.

Så haver jag skådat denna världens stora fåfänglighet. Ena stunden levde jag i hälsa och välmåga och saknade intet, och nästa stund vistades jag i sjukdom och sår och död, omgiven endast av sorg och svår bedrövelse. Men hade jag den gången ägt hela världen, hade jag givit bort den för att få bli tjänarinna åt en kristen. Så haver jag lärt mig att bära vardagens smärre bördor med större långmodighet.

Himlaspel

HÄROMDAGEN fick jag ett brev från en dam som skrev: "Bästa fru Bowen! För någon tid sedan läste jag ett citat där ni sa att om ni dog och hamnade någonstans, så skulle ni veta att det var i himlen om Mozart kom fram och sa till er: 'Så roligt att ni har kommit hit, fru B. Jag har just skrivit 258 nya stråkkvartetter, och vi behöver så väl en andrafiol.'"

Jag har tänkt mycket på det där", fortsatte brevskrivaren, "och nu skulle jag bara vilja be er om en sak. Skulle så vara att ni kommer dit först, vore jag er mycket tacksam om ni ville rekommendera mig för cello-stämman. Jag lovar att öva flitigt för att hålla mig beredd."

I många år försökte denne stridbare gudsman och hans förföljda församlingsbor finna en fristad undan kommunisterna. Nu har de tröttnat på att fly; fader Hoa och hans tappra lilla skara har övergått till offensiven

AV DICKEY CHAPELLE

Fader Hoa och hans frihetskämpar

Fader Hoa orienterar och utdelar order inför en operation mot Viet Cong-gerillan

Vietnamesisk soldat, som sårats i djungelstrid, får sina skador omsedda

FO'OS: DICKEY CHAPELLE

FÖRSTA GÅNGEN jag såg fader Augustin Nguyen lac-Hoa var från en av det vietnamesiska flygvapnets helikoptrar. Vi var på väg till byn Binh Hung i sydligaste spetsen av Sydvietnam och vi hade flugit blint i monsunmolnen en timmes tid. Risfälten under oss dög gott att landa på, men vi visste att området be-härskades av den kommunistiska Viet Cong-gerillan. Till sist öppnades en reva i diset under oss, och i fjärran skymtade en muromgärdad by. På den bruna marken utanför muren kunde vi snart urskilja en högre gestalt

som energiskt viftade med en vit vindstrut. Bakom honom stod grönkädda soldater uppställda, orörliga, på raka led.

I samma ögonblick som vi tog mark kom kartan med vindstruten rusande emot oss. Det var fader Hoa, Sydviets krigspräst, som jag hade hört en fallskärmsjägare kalla den "tuffaste kille" han nånsin träffat. De lätt sneda grå ögonen i hans breda, släta ansikte lyste av välvilja.

"Vart tänkte du ta vägen egentligen?" ropade han på franska till vår pilot. När flygaren klättrade ner, slog

den väldige prästen armarna om honom och dunkade honom vänskapligt i ryggen. Brett leende tryckte han handen på min medpassagerare, som han tilltalade på vietnamsiska. Och när jag slutligen blev föreställd för honom, tog han bägge mina händer i en av sina väldiga labbar och mullrade på engelska: "Välkommen, min dotter! Det är bra att du har kommit för att titta på vår armé."

I kvällen startade helikoptern och satte kurs på Saigon, cirka 300 kilometer längre norrut. Men jag var inte med ombord. Fader Hoa hade givit mig lov att stanna en liten tid. Under de närmaste fem veckorna lärde jag känna Binh Hung och människorna där, den lilla ständigt stridsberedda armén, fienden och fader Hoa, krigarprästen.

Fader Hoa — hans namn betyder "göra lycklig" — växte upp i Kina som äldste son till en kantonesisksk fiskare. Det första han fick lära sig var att segla småbåtar i den farliga sjön utanför kinesiska kusten. Men han hade läshuvud också och skötte sig så bra att han fick den eftersökta men få förmådde chansen att genomgå provinsläroverket. Där bestämde han sig för att bli katolsk präst.

På hösten 1937, då han var 29 år, fick han en församling i ett distrikt som behärskades av Wong Lo Dai, Sydinas mest ökände flodpirat. Ingen präst hade blivit gammal på den pos-

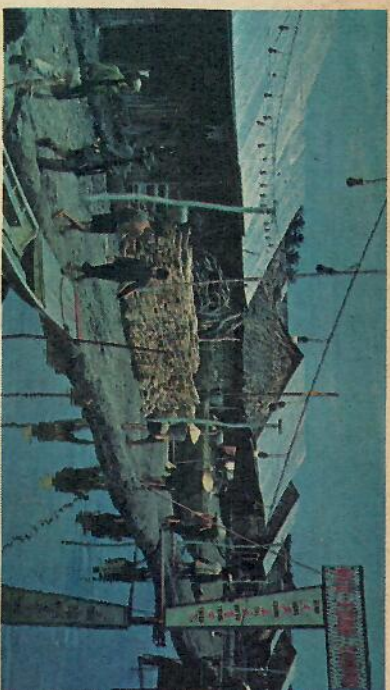
ten. Fader Hoas första åtgärd var att uppsöka Wong i hans fäste och erbjuda sig att undervisa hans fem söner. Pirathövdingen kvitterade med att ge sina bejdukar betalling att svara för prästens liv och säkerhet. Så småningom utsträckte han skyddet till tre nya byskolor som grundades och drevs av fader Hoa.

Likt många andra kinesiska präster som måste färdas obeväpnade i trakter där det vimlade av strättövare hade fader Hoa lärt sig en del jinjutrick till självförsvar. Dem lärde han nu ut åt bandithövdingens söner för att vinna deras förtroende och fortsatte sedan med att undervisa dem i andra färdigheter. I gengäld tillgagnade han sig från dem en del kunskaper om vapens bruk och en hemvävd men effektiv militär taktik.

År 1939 inkallades alla till vapen för ålder hunna äldsta söner i provinsen Kanton för att kämpa mot japanerna. Eftersom fältpjäster var ett okänt begrepp i kinesiska armén fick prästerna, bland dem fader Hoa, rycka in som vanliga soldater. Det dröjde tio år innan han lade av uniformen igen — och då bar den överstes gradbeteckning. Han drog på sig kaptanen igen, men han fick inte utöva sin gärning som sjölärojare längre.

År 1949 välldes de röda in över Kanton. Prästerna var särskilt illa sedda, och den kommunistiske kommandanten i trakten skickade fader Hoa ett ultimatum: fly eller dö. Fader Hoa valde att fly. Han tog tåget till Haiphong, den närmaste staden i franska Indokina, och anmälde sig för biskopen där.

"Vad gör du här?" frågade bisko-

Vid banden. Binh Hungs "storgata". Två vietnamsiska soldater med tillfångatagna kommunister

pen. "Vartför är du inte hos dina församlingsbor?"

"Jag skulle inte vara till stort gagn för dem som död", sa prästen.

"Du är inte till stort gagn för dem här heller", genmålde biskopen. "Och de har aldrig behövt dig bättre än i denna stund. Din plats är hos dem."

Fader Hoa blev het av skam. Han kunde inte lyfta blicken förrän han kände biskopens hand på sin axel. "Min son, frukta aldrig döden. Så länge människan har levat, vem har inte dött?"

Det var en förvandlad fader Hoa som återvände till sin församling — en man redo att dö. Men den kommunistiske kommandanten dödade honom inte, han satte honom i fångelse.

I fångelse tänkte fader Hoa ut en plan hur han skulle kunna hjälpa sin församling. Sedan rynde han och tog sig i en liten fiskebåt fram till Indokina. Där började han genast sätta sin plan i verket. För att vara säker på att kunna stanna bland sina församlingsbor, som biskopen hade befallt, skulle han hjälpa dem att fly från Kina och komma till honom! Vid slutet av 1951 hade över 200 fa-

miljer forslats i djonker över Syd-kinesiska havet till icke-kommunistiskt territorium.

Men nu började kriget mot fransmännen kasta sin skugga över deras nya land, och fader Hoa förde de sina söderut genom hela den indokinesiska halvön — en sträcka på 1.500 kilometer — till Kamboja, där han skaffade dem arbete som "tappare" på gummipiantager. Men den nyvunna freden blev inte långvarig. Efter Dien Bien Phus fall började kommunisterna infiltrera Kamboja. När landets regering fram på hösten 1956 erkände Kommunist-Kina, blev de kinesiska flyktingarnas belägenhet ytterst vanskelig.

I sitt berätt vände sig fader Hoa till Saigon, där den unga antikommunistiska regeringen som bäst prövade sina krafter på en landsomfattande jordreform. President Ngo Dinh Diem frågade prästen om han och hans folk var villiga att röja och nyodla jord i en avlägsen provins. Så kom det sig att de fredlösa kinesiska katolikerna bröt upp igen. Den 17 mars 1959 nådde de den plats i urskogen där Binh Hung nu är beläget.

KORRESPONDENTEN och pressfotografen Dickey Chapelle har allseda andra världskriget varit med överallt där det gått hetast till i vår oroliga värld. År 1962 tilldelades hon av amerikanska utrikeskorrespondenternas klubb ett pris för sin "täckning av striderna i Vietnam, under vilka hon förtäglit flera fallskärmsnopp över fiendligt territorium."

Landet stod fotslujpt under vatten, i den stillastående, kvalmiga luften svärmade tusentals moskiter. Morgonen efter ankomsten skickade fader Hoa de unga männen till närmaste by, Tan Hung Tay, för att ta reda på hur man bar sig åt för att bygga bostäder i detta tröstlösa träsk. Strax efter solnedgången kom de unga männen tillbaka med besked: För att åstadkomma en plattform över vattenytan måste man skära ut ett leblock under vattnet, lyfta det och placera det där den grävande hade stått. Sedan skar man ut ett nytt block, placerade det ovanpå det förtäta, och så vidare...

Det var ett omänskligt tungt arbete. Men när alla — män, kvinnor och barn — hade arbetat i vattnet varje dagsljusstimme i ett par tre månader, stod byn Binh Hung där, vuxen ur leran: två hundra hus av bambu och säv i fyra parallella rader med en kanal som "storgata". Kort före skymningen en oförgätlig dag hissades på träbron över kanalen Syd-vietnams gyllene flagga till tecken på att verket var fullbordat. Efter åtta års statslöshet och fredlöshet hade dessa kinesiska bönder funnit en varaktig stad, utom direkt räckhåll för den organiserade kinesiska kommunism utan vilken de hade flytt.

De stolta byborna ämnade besegla sitt nya medborgarskap genom att rösta för den antikomunistiska regeringen. Valföretningen skulle äga rum påföljande dag i det tio kilo-

meter avlägsna Tan Hung Tay. Vietnams agenter varnade dem för att företa färden, men de kinesiska bönderna kunde inte tro att de vietnamesiska kommunisterna var lika hårda som kommunisterna hemma i Kanton, och för övrigt hade de fått lära sig att det var en plikt för medborgarna i ett fritt land att gå till valurnorna.

Tidigt på morgonen begav sig hela den vuxna befolkningen i Binh Hung åstad med fader Hoa i spetsen. De större barnen stannade hemma för att se efter de mindre. Några timmar senare, när byborna samlades i Tan Hung Tay, kom en man springande och ropade: "Kommunisterna har mördat ett barn i Binh Hung!"

Fader Hoas församlingsbor satte i sprängmarsch av mot hembyn, men prästens fordonstämna dånade bakom dem: "Stanna! Vad som har hänt, har hänt. Kommunisterna har utfört sitt illdåd. Låt oss nu inte också göra

dem till viljes. När ni har avgett era röster kan ni vända hem, inte förr." En kvinna snyfnade förtvivlat, och han tillade: "Det är dödsfruktan i våra hjärtan som ger fienden hans styrka. Frukta aldrig döden. Så länge människan har levat, vem har inte dött?"

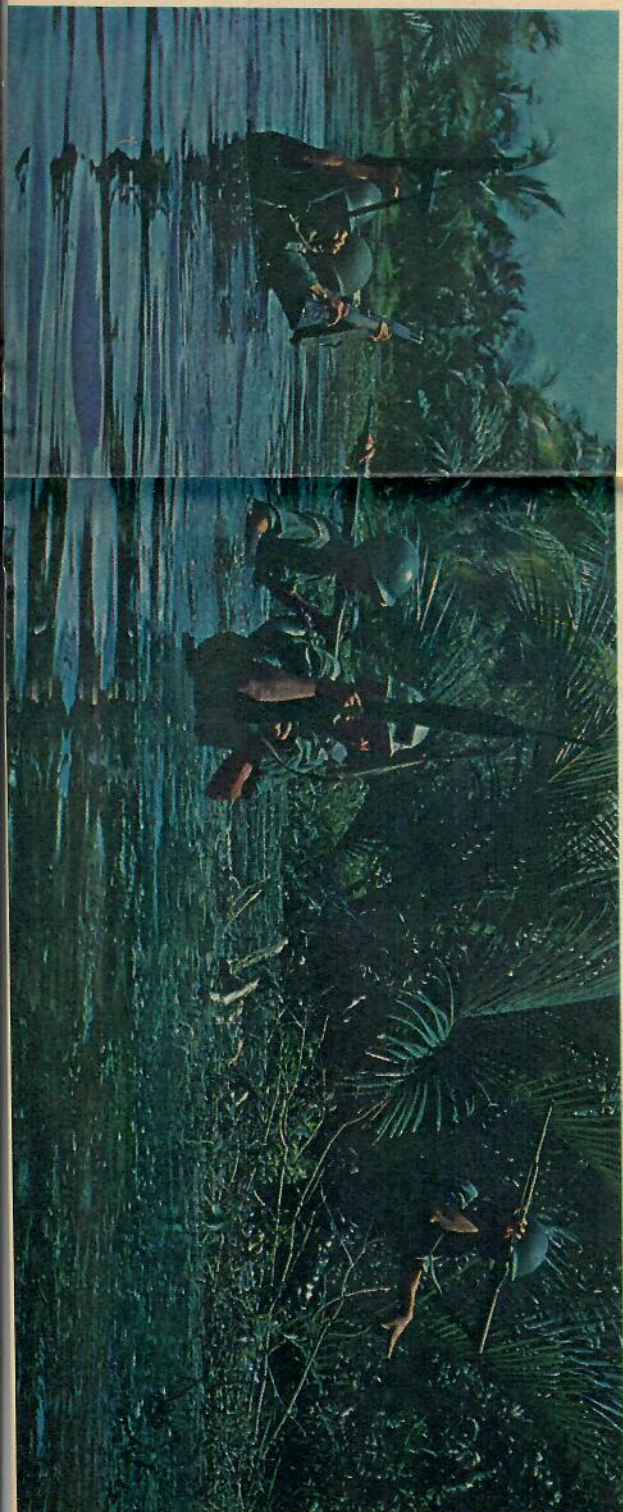
När byborna hade avgivit sina röster vände de hem med tunga steg. Den döda kroppen av en elva års pojke, Ah Fong, dinglede från ett bambukors framför föräldrarnas hyddor. Vid korset var fäst ett plakat med texten: "Detta kan hända med alla era barn." Det var så fader Hoas församlingsbor fick erfara att inte heller deras nya land var friskonat från den röda terrorn.

Karlarna i Binh Hung organiserade sitt första försvar med timmerstockar som försikansning och fiskknivar som vapen. Den vietnamesiske distriktschefen, kapten Nguyen Khue, "lä-

nade" dem sex gamla franska gevär; längre fram lovade han också att tjänstgöra som taktisk befälhavare. President Diem erkände officiellt den lilla armén och gav den ett namn, Havssvalans armé, efter delalandets svarta häger. Styrkan utrustades med gamla gevär som beslagtogs från skingrade rövaband.

Till det yttre skiljer sig Havssvalorna inte från hundratals andra tapp- ra och vaksamma irreguljära förband som för en oavlatlig kamp mot Viet Cong. Det är andan hos denna lilla krigarskara som har gjort den berömd i hela det krigsplågade Sydvietnam. Vad som ger Havssvalorna deras särprägel är att de ständigt och helhjärtat är på *offentiven*. De har fått nog av att löpa undan, och deras nya anda och nya taktik har gett dem en förmak av segerns sötna. Fader Hoa har lärt dem att ingen kan hoppas segra genom att blott och

Havssvalor på patrulljakt. Döden lurar längs kanalerna

bart stå still. Han inpäntar hos dem att de måste göra räder, ständigt nya räder, möta bakhåll med bakhåll, överrumpla de röda terroristerna på åkarna och i skogen. Då jag kom till Binh Hung var varenda man i byn en vältränad krigare, förfaren i gerillakrigets teknik och inställd på att alltid hellre anfalla än anfallas.

De ursprungliga, kinesisktödda Havssvalorna får ständigt förstärkning av vietnameser från alla delar av landet — bergsbor från det inre, risbönder från alla delar av deltalandet, flyktingar från det kommuniststyrda Nordvietnam. En dag hörde jag fader Hoa hälsa 74 nyenrollerade krigare: "Ni har slutit er till våra led, mina söner, och ni kommer inte att leva i tre år. Men er död blir en ädel, en helig död, ty ni dör för friheten, alla folks frihet."

En annan skara Havssvalor, som just avslutat sin åtta veckors utbildning, skickades morgonen därpå ut

på sitt första verkliga stridsuppdrag. Jag följde med dem. Innan jag lämnade byn hade jag åtföljt Havssvalorna på nio stridsoperationer. En månskensnatt var vi ute och överrumplade en Viet Cong-styrka som förberedde en räd mot en annan by. Kommunisterna tog till flykten i en skur av kulor, bärande med sig fyra stupade. En annan natt låg vi i bakhåll för kommunistiska "skatteindrivare" som var på väg att pungså en by nere vid kusten. Havssvalorna led ofta förluster, men fienden förlorade undantagslöst fler i döda, sårade och tillfångatagna än vi. Och efter varje strid var den säkra zonen kring byn lite större än förut.

Det är detta fader Hoa och hans Havssvalor gör. De har smakat offriheten och funnit den bitter. Nu kämpar de med dödsförlakt för att vidga frihetens gränser kring sin by. Det är för frihetens sak i hela världen de ger sina liv.

Twistliv

UNDER en bergbestigning i Schweiz varnade alpföraren en amerikansk turist: "Här ska ni vara mycket försiktig så att ni inte faller — det är en farlig passage. Men om ni faller", tillade han i förbigående, "så kom ihåg att se till höger, utsikten är fantastisk."

-New York Times Magazine

TURISTANDE äkta man, dignande under paket, till make: "Ja, nu tror jag att du har fått Frankrikes ekonomi på fötter igen. Ska vi resa vidare till Spanien?"

-Ruge

AV BRUCE BLIVEN

Varför är det mörkt om natten?

Denna skenbart enkla fråga ställdes första gången för över 100 år sen, men först i vår tid har den fått ett rimligt svar

TT natthimlen är mörk har människorna i alla tider betraktat som något självklart. Solen går upp på morgonen, och med den kommer dagsljuset. När den går ner bakom horisonten på kvällen, försvinner också den enda stora ljuskällan från himlen — alltså blir himlen mörk.

Så har släktled efter släktled resonerat — i den mån de alls har reflekterat över saken. Men i själva verket har de utgått från felaktiga förutsättningar.

Den förste som grubblat djupare över detta fenomen tycks ha varit den tyske läkaren W. M. Olbers, som år 1826 grep sig an med att finna ett vetenskapligt och matematiskt ge-

nomtänkt svar på frågan: Varför är himlen mörk om natten?

Olbers stora intresse i livet var astronomi. Även under de år han var verksam som praktiserande läkare sat han varje klar natt många timmar i sitt hemgjorda observatorium uppe på taket till hans hus i Bremen. Han upptäckte sex kometer, av vilka en uppkallats efter honom; han var den förste som härledde en bekväm metod att beräkna kometernas banor; han medverkade till återupptäckandet av Ceres och upptäckte själv två andra av vår sols småplaneter, Pallas och Vesta. Men hans största insats inom astronomi var ändå att ställa en fråga som ingen tidigare gjort sig, där-

för att svaret förefallit så självklart! Olbers hade räknat ut att solen i själva verket bara tillhandahåller ungefär hälften av det ljus som teoretiskt borde nå jorden — den andra hälften skulle komma från universums stjärnmiljarder. Men om stjärnorna sände oss lika mycket ljus som solen, *varför var det då mörkt om natten?*

Den gode doktorn skulle ha varit ännu mer förbryllad om han hade haft en aning om det nu kända universums utsträckning och stjärnrikedom. Vår sol är en helt vanlig stjärna i utkanten av Vintergatan, en medelstor galax bestående av hundra miljarder stjärnor, som i genomsnitt är lika ljusstarka som vår sol. Och Vintergatan själv är bara en av ett sånolikt ändlöst antal galaxer. Moderna radioteleskop kan "lyssna" flera miljarder ljusår ut i rymden, och de upptäcker alltfjärrt nya galaxer i alla riktningar.

Stjärnornas antal inom det kända universum är i själva verket alldeles för stort för att alla kunna fattas av det mänskliga förnuftet. Även om bara en liten bråkdel av dem ingick i Olbers världsbild, så var antalet stjärnor han hade räknat med imponerande nog. När han satte sig och utförde invecklade och noggranna beräkningar baserade på stjärnornas antal och strålning kom han till ett förbluffande resultat: himlen borde inte vara mörk om natten. Och inte nog med det: *även mitt i natten borde det vara så lyst och så brett på jorden att man inte kunde betäta!*

Det resonemang som förde Olbers till detta paradoxala resultat var i stora drag följande: För enkelhetens

lägsnar sig — i första fallet har ju varje successiv ljudvåg en lite kortare, i det senare en lite längre sträcka att tillryggelägga än den föregående.

Dopplers princip är också tillämplig på ljuset: Ljustrågar trycks förlängas när de kommer från ett föremål som avlägsnar sig från åskådaren (och vice versa). Eftersom ljusets hastighet är någon miljon gånger högre än ljudets, blir inte fenomenet iakttagbart annat än vid mycket höga rörelsehastigheter. Forskningen hos ljusets tonhöjd motsvaras, när det gäller ljuset, av en färgförskjutning. Ljustrågar är längre (och svagare) i den röda änden av spektrum, kortare i den violetta. Ljuset från ett föremål som avlägsnar sig trycks alltså förskjutas mot rött.

Dr Edwin P. Hubble vid Mount Wilson-observatoriet i Kalifornien hör till de forskare som i vårt århundrade har grubblat över Olbers paradox, förvissad om att det måste finnas en lösning på den. År 1924 kunde han, med hjälp av de starka och känsliga instrument som astronomerna då fått tillgång till, fastställa att ljuset från fjärran galaxer uppvisade "rödförskjutning". Detta, sade han sig, kunde bara betyda på att ljustrågar från dem "tänjs ut", vilket måste betyda att dessa galaxer avlägsnade sig från oss med mycket stor hastighet.

Kunde det vara möjligt? Hubble fortsatte sina observationer och sam-

lade ytterligare stöd för sin teori. Han fann att ju längre ut i rymden han forskade med teleskopet, desto rödare var ljuset som nådde det: rödförskjutningen tycktes tillika i direkt proportion till de iaktagna objektens avstånd från jorden.

Hubble drog den slutsatsen att hela universum expanderar, att allt i världsrymden hela tiden avlägsnar sig bort från allting annat. Andra forskare bekräftade hans iakttagelser och slutsatser, och teorin om "det expanderande universum" framstår nu som det märkligaste och avgjort det mest revolutionerande bidraget till den moderna kosmologin. Teorin kan inte anses slutgiltigt bevisad. Men den tillhandahåller en ytterst elegant förklaring på en hel rad eljest mycket svåröfklarade fenomen.

Bland annat ger den äntligen ett logiskt svar på dr Olbers klassiska fråga. *Natthimlen är mörk därför att universum expanderar.* Galaxerna rusar bort ifrån oss med så stor hastighet att den strålning som når oss från dem försvagas. Ju avlägsnare galaxerna är, desto fortare rör de sig bort från oss, och desto svagare blir ljuset som når oss från dem. Rödförskjutningen hos de avlägsnaste nu iakttagbara galaxerna tyder på att de avlägsnar sig med en femtedel av ljushastigheten. Strålningen från galaxer så avlägsna att deras hastighet bort från oss närmar sig ljusets måste bli nästan helt utsläckt.

Känleken är den stjärna man styr sin ljusvåg emot, och äktenskäpet den omloppsbanan man faller in i.

En teckning av Mona Lisa,
även den tillskrivna
Leonardo da Vinci,
hängen i ett museum i Chantilly
när Paris.
Foto: Girardon

Sammandrag ur U. S. Lady
GEORGE KENT

Förtrollerskan

från Louvren

Det är inte bara
det gätfulla leendet
som ger henne denna
sällsamma maket över
vår fantasi

Mona Lisa,
Louvren, Paris.
Foto: Girardon-Agraci

MONA LISA har kommit hem till Paris igen och sitter åter tryggt fastskruvad på sin vägg i Louvren bakom skottsäkert glas. Experter har undersökt henne centimeter för centimeter med röntgen och mikroskop och rapporterat att hon inte tagit någon skada av den USA-resa hon gjorde i vintern. Hennes gätfulla leende är oförändrat. Och gåtan med hennes tidlösa dragningskraft har om möjligt djupnat.

I Paris, där Mona Lisa har blivit något av ett nationalmonument, drar hon lika många besökare som Eiffeltornet eller Notre-Dame. Det är begripligt. Men hur förklara de 1.500.000 amerikaner — av vilka hälften aldrig tidigare satt sin fot på ett museum — som köade timme efter timme mitt i smällkalla vintern i Washington och New York för att få ta ett par sekunders titt på henne? Kan man söka orsaken i att tavlans är ett mästerverk av ett stort geni? Enligt konstännarna finns det minst hundra verk av lika hög kvalitet enkelt i Louvren. Ändå är det alltid Mona Lisa som ställd uppmärksamheten, alltid Mona Lisa som blir föremål för dikter, romaner, operor och sentimentala schlagers.

För att nu se sakligt på fenomenet är det en målning på träpannä — av italiensk poppel — där de ytterligt tunna färgskikten är så sorgfälligt anbragta att inga penseldrag kan urskiljas ens under mikroskop. Färgskikt efter färgskikt har lagts på, så tunt och genomskinligt att den noggrant preparerade vita undermålningsen skymtar igenom och förlämnar det

färdiga verket stor lyskraft. Tavlans målades som bekant av Leonardo da Vinci i Florens för snart 460 år sedan, och den mäter endast 76×53 centimeter. "Inte trodde jag att det var en sån liten tavla", sa en åskådare vid en av de första visningarna i Washington; tydligen hade vederbörande väntat sig att konstverkets storlek skulle stå i proportion till dess ryktbarhet.

Nu för tiden visar Mona Lisa alderstecken. Konserverterna vid Louvren vågar inte rengöra tavlans av räds-la för att en aldrig så lätt badning med bomull doppad i lösningsmedel ska påverka den kostbara ytan. Ett nät av fina småsprickor täcker den hud som en gång var så slät. De raf-finerade färgtonerna har bleknat, och upprepade fernissningar har fördunklat den forna strålgansen. En stor spricka är konstfärdigt lagad med en fem centimeter bred fjälisformad infällning i träet. Här och var syns maskhål. Men trots alla dessa märken av tidens tand har Mona Lisa kvar sin tjuskraft.

En del av tavlans magi ligger i det sätt varpå de korsade händerna mjukt leder betraktarens uppmärksamhet runt figuren, medan huvudets lätta vridning och den mot åskådaren riktade blicken för den tillbaka igen. Med sin verkningfulla fördelning av dagrar och skuggor och sina känsligt graderade valörer, vilket allt samverkar till att skapa form och volym, anses tavlans beteckna en milstolpe i konsthistorien. Frånvaron av smycken och hårets okonstligt raka fall synes också ha väckt uppenbarende och öppnat

andra konstnärers ögon för enkelhetens raffinement i porträttkonsten.

Det berömda leendet var dock ingen nyhet. Samma hemlighetsfulla, smält ironiska leende kan studeras på portalskulpturena i Rheims och andra gotiska katedraler.

Vem Mona Lisa var i verkligheten kommer vi kanske aldrig att få veta. Den gängse traditionen vet berätta att hon hette Lisa Gherardini i sig själv och var gift med en vanlig enkel borgare i Florens vid namn Francesco di Zanobi del Giocondo (därav namnet La Gioconda eller La Joconde). Hon bör i så fall ha varit något över 20 år gammal när hon satt för porträttet under åren 1503–06. För att hålla leendet kvar på hennes läppar under drygt tre års sittningar lär Leonardo ha tagit musikanter och historieberättare till hjälp.

Men vissa konstforskare betvivlar att det verkligen var denna Lisa som satt för konstverket. Inga räkenskaper ger vid handen att Francesco del Giocondo någonsin betalat porträttet, och det blev bevisligen aldrig levererat till honom. I många år fanns tavlan upptagen i den kungliga franska inventarieförteckningen under namnet "Kurtisan med slöja". Det existerar minst 20 avbildningar av samma kvinna, naken eller klädd, några av dem målade av Leonardos lärjungar.

Vissa vittnesbörd tyder på att den som satt för porträttet skulle ha varit Giuliano de' Medicis älskarinna Cosanza d'Avalos. En tredje rival om äran är furstinnan Isabella d'Este. Om henne vet vi bara att hon ivrigt uppvaktade Lionardo och öppet begäde honom sin beundran.

Den verkliga hemligheten ligger väl inte så mycket i Mona Lisas personlighet som i porträttörens Universitetet Lionardo da Vinci var en av renessansens måtligaste gestalter.

Han var framstående författare, sångare och tonsättare. Han var skicklig ingenjör och anlade kanaler, dikade ut sumpparker, byggde fästningsverk och konstruerade kanoner och haubitsar. Som teknisk nyskapare var han långt före sin tid och uppfann — i varje fall på papperet — flygmaskinen, ett slags dykarklocka samt en hel orkester av nya musikinstrument. Allt detta finns beskrivet i hans anteckningsböcker. Han var emellertid så förbehållsam att han skrev sina anteckningar i hemlig skrift, och om sitt känsloliv eller om sina konstverks liv skrev han aldrig en rad. Men att Leonardo själv skattade Mona Lisa högt vet vi. Den tavlan var det enda av de många verken i hans ateljé som han tog med sig då han på kung Frans I:s inbjudan bosatte sig i Frankrike. I sinom tid köpte kungen tavlan av honom.

Och i Frankrike har Mona Lisa sedan dess stannat kvar ända till 1962 — om man undantar de få dagar år 1913 då den italienske muren Vincenzo Peruggia, som 1911 stulit tavlan från Louvren, hade den med sig "hem" till Florens och försökte sälja den där för 500.000 guldfranc. Återförd till Paris fick Mona Lisa stanna i lugn och ro i Louvren fram till andra världskriget, då hon åter begav sig ut på resa, denna gång till gömställen i olika franska slott. Hon flyttades minst fyra gånger för att räddas undan den ökande "konst-

vänner" Hermann Görings rovgriphet.

Innan tavlan skickades till Amerika ägnade teknikerna fem veckor åt att prova den stötsäkra, med syntetgummi fodrade metallåda i vilken den skulle färdas. Tavlan satt glidsäkert inpassad i skåror mellan två polystyrenblock. Inne i lådan hölls ett konstant klimat om +20°C och 55–60 procents luftfuktighet.

Motorcykelpolis och hela bilaster med detektiver eskorterade Mona Lisa till Le Havre, där hon installerades i en lyxhytt ombord på S/S "France" — midskepps, där vibrationerna är minst. Sex vakter avlöste varandra i skift dygnet runt inne i hytten. I hytterna på ömse sidor residerade chefen för de franska nationalmuseerna och en av intendenterna vid Louvren.

Från New York föddes Mona Lisa till Washington under väpnad eskort. Själva färdades hon i en skåpbil med ambulansfjädring. För henne renades Lincolntunneln från all trafik, även så hamntunneln i Baltimore. I Washington hade National Gallery satt in speciella generatorer för att hålla temperaturen konstant, om luftkonditioneringen skulle manka.

Tre veckor senare, den 8 januari i år, öppnades utställningen i närvaro av 2.000 inbjudna, bland dem presidentparet Kennedy, diplomatiska kårer, kongressens båda kamrar — kort sagt så mycket folk att det inte var många som kom åt att se tavlan ordentligt. Under högtidligheten börja-

de Louvre-representanten Madeleine Hours oroa sig för hettan från TV-strålkastarna som riktades mot tavlan.

För att läsa av temperatur- och fuktighetsmätaren under den steg hon över det silkesrep som höll åskådarna på vederbörligt avstånd. En main-soldat som stod på vakt fattade det som ett attentat mot Mona Lisa. Han gjorde ögonblickligen utfall mot madame Hours och rev sönder hennes dräkt med bajonetten. Som tur var störtade en man från Secret Service påpassligt fram och räddade henne.

Under de 27 dagar utställningen varade på National Gallery slog besöksantalet alla tidigare rekord per visningsdag räknat. Toppen nåddes sista dagen med 61.305 personer. I New York, där Mona Lisa sedan var utställd på Metropolitan Museum i en knapp månads tid, drog hon ytterligare 1.077.521 besökare. Efter denna lysande viktoria återvände hon hem med S/S "United States".

Är Mona Lisa världens största konstverk? Knappast, om man får tro konstkritikerna. Men de flesta, alltifrån Leonardo själv, som stiftat närmare bekantskap med tavlan, har fängslats av dess säregna och svår-emoiständliga fjukskrift. Vi citerar den franske 1800-talshistorikern Jules Michelet: "Denna målning ropar på mig, tränger in i mig, uppfyller mig. Jag drages till den mot min vilja." Hennes amerikanska utflykt visar att Mona Lisa alljämnt utövar sin trollmakt.

Nassers kapplöpning med storken

Under skylten "arabisk socialism" försöker
Nasser bygga upp ett nytt Egypten i
stånd att försörja en alltför snabbt
växande befolkning

AV ROBERT LITTELL

MÄNNISKOR, människor
och åter människor...

Rader av svartklädda
kvinnor på knä längs ka-
nalerna, diskande och tvättande i det
smutsiga, gula vattnet. Båtdragare av
kopparbruna män på stigen längs
kanalbrinken, stretande med bogser-
repen över axeln och bröstet. Häska-
ror av barn, sexåringar, sjuåringar,
åttaåringar, plockande larver från
bomullsbuskarna på fälten. Och över-
allt — mellan husen av soltorkad lera
i landsbygdens byar och på gatorna i
Kairos myllrande människomystack
— otaliga snornästa barnungar som

inte ids vifta bort flugorna från ögo-
nen och munungiporna.

Människor. Barn. Ständigt fler
människor, fler barn. Varje år tre-
kvarter miljon nya magar att mätta,
var 42:a sekund en ny liten egyptier
som om några år ska ha en ny jord-
lapp eller ett nytt jobb att livnära
sig på.

Norrut genom Egyptens regnlösa
tomhet ringlar Nildalens smala stråk
av grönska, likt stängeln på en spröd
och gänglig planta. När den närmar
sig havet vidgar den sig till ett stort,
trekantigt blad, Nildeltats 2.000.000
hektar pannekakspätt jord, ådrad av

NASSERS KAPPLÖPNING MED STORKEN 93
15.000 kilometer livgivande kanaler.
I deltat och utefter den trånga dalen
— tillsammans utgörande mindre än
tre procent av Egyptens areal — lever
och verkar nästan alla landets 28 mil-
joner inbyggare. Denna del av Egypten
är en av jordens mest tätbefol-
kade trakter.

Egyptierna förökar sig för närva-
rande en halv gång till så snabbt som
människligheten i dess helhet — och
takten stiger oavslutligt. På det sättet
kommer det om tio år att finnas åtta
eller nio miljoner fler människor
sammanslagna i deltat och dalen.
Om ingenting görs åt saken — snart,
och i stor skala — kommer de redan
knappa försörjningsmöjligheterna att
hopplöst sacka efter folkökningen.

Den grupp officerare, som under
Gamal Abdel Nassers ledning ståda-
de ut den korrumperade Farkregri-
men, lanserade ett reformprogram
som skulle ge egyptierna ekonomisk
sävel som politisk "värdighet" och
skapa ett nytt Egypten i stånd att för-
sörja alla nya egyptier. Först nationa-
liserades Suezkanalen, sedan banker-
na, sedan hela importhandeln och
det mesta av industrin. De stora jord-
drottarnas egendomar konfiskerades
— var och en fick behålla högst 50
hektar. Tusentals nya hektar erövrades
från öknen. Störst och mest högt-
flygande av de ekonomiska projekten
är Höga Dammen vid Assuan.

Dammen, som i stor utsträckning
finansieras av Sovjetunionen och
uppförs under ledning av hundratals
ingenjörer och tekniker från Öst-
blocket, sträcker sig tvärs över Nil-
dalen vid första katarakten, 650 kilo-
meter söder om Kairo. Den kommer

att skapa en 600 kilometer lång vat-
tenreservoar som räcker långt in i
Sudan och blir världens utan jäm-
förelse största konstgjorda sjö. Här
kan överskottet av flera års sommar-
regnatten lagras som reserv för torr-
tider. Enligt planerna ska dammen
sexfaldiga Egyptens elkraftsproduktion
och lägga bortåt en miljon nya hektar
odlingsbar jord till de 2,5 miljoner
man nu disponerar.

Medan jättebygget pågår provar
man andra utvägar i bygsammare för-
mat. Med finansiellt och tekniskt bi-
stånd från USA håller omkring 6.000
familjer på att flytta in i åtta nya
byar på jord som genom torrläggning
avvunnits en sjö vid Abis nära Alex-
andria. Djupt inne i landet, längs ett
pärlband av oaser i Västknen, prov-
borrar egyptiska ingenjörer i hopp
om att hitta tillräckligt mycket under-
jordiskt vatten för att "återuppväcka"
en trakt som fått namnet Nya Dalen
och som påstås ha livnärt åtta miljo-
ner människor i början av andra år-
tusetet före Kristus.

Men om Egyptens försörjningsläge
ska bli bättre — och inte sämre —
behövs det något mer än ny jord,
nämligen industrialisering. Härvidlag
har man redan nått en del ganska im-
ponerande resultat. Värdet av indu-
striproduktionen har fördubblats se-
dan revolutionen, och för första gån-
gen i Egyptens historia överträffar
det värdet av jordbrukets avkastning.
Nasser vet att "intill dess en solid
industriell grund har skapats, måste
den ekonomiska klyftan mellan det
underutvecklade landet och det ut-
vecklade fortsätta att växa". Men det
höga priset i form av umbäranden och

lidanden, som de ryska och kinesiska folken har fått betala för den tunga industrins prioritet, har övertygat Nasser om att man inte bör låta folket vänta alltför länge på att få sina elementära behov tillgodoseda.

Visserligen bygger Egypten nu lastfartyg och framtaller 250.000 ton stål årligen i det nya stålverket i Helwan, men huvudvikten har lagts på konsumentvarorna. I en imponerande ny porslinsfabrik kunde jag beundra ett överflöd av kökskakel, tvättfat, badkar och wc-stolar. Från monteringshallen i en annan fabrik jag besökte kommer årligen 60.000 flotta cyklar till rimligt pris. Fabrikschefen framhöll att den inhemska marknaden var praktiskt taget obegränsad: "I Egypten har vi inga uppförslbackar", förklarade han.

Till och med de statliga rustningsfabrikerna arbetar på deltid för konsumentmarknaden. Vid sidan av vapen och andra krigiska förmögenheter tillverkar de gasspisar, symaskiner och köttkvarnar. "Nu tillverkar vi allt, från minsta knappål till raketter", förkunnar Nasser stolt.

Men de mera avancerade och krävande industriprodukterna tillverkas sällan helt i Egypten. De sätts ihop där av delar som köps utomlands, ofta till högt pris. Delarna till Dar-el-Salamfabrikens TV-apparater kommer från Radio Corporation of America; delarna till den egyptiska Fiat är gjorda i Turin; cyklarna som jag beundrade tillverkas på tjackslova-kisk licens och kräver specialstål som importeras från Västsverige.

Det finns många svaga punkter i Egyptens industrialisering. Slöseri och

ineffektivitet är väl ofrånkomliga baksidor hos så gott som alla industriella mammutprogram i statlig regi. Konsumentvaror tillverkas bäst och billigast av enskilda företag, men det privata kapitalet i Egypten har antingen konfiskerats eller skrämts över till näringsgrenar som mänskligt att döma minst riskerar att bli nationaliserade — Nasser skryter med att "bara handeln med smäskram alltför ligger i de enskilda köpmännens händer". Och närmare beträkt, vad tjänar det egentligen till att starta fler och fler industrier, så länge två tredjedelar av befolkningen — de 20 miljonerna som lever av jorden och vilkas inkomst per capita ligger under 500 kronor om året — inte har råd att köpa de nya fabrikenas produkter?

Även om Höga Dammen program-enligt utökar den odlingsbara jorden med någon miljon hektar; även om de andra bevattnings- och torrlägningsprojekten bidrar med ännu en kvarts miljon; även om industrin lyckas skapa en miljon nya arbetstillfällen — så kommer ganska säkert alla dessa vinster att motvägas av folkökningen.

För tre år sen tillfrågades Nasser om han ämnade minska befolkningstrycket genom att sätta igång en kampanj för födelsekontroll. "Nej", svarade han kategoriskt. "Om vi i stället inriktar våra ansträngningar på att utvidga det område vi lever på, finner vi snart en annan lösning." Men i maj förra året gjorde han en av sina karaktäristiska helomvändningar. Nationalinkomsten hade visserligen ökat med åtta procent om året, för-

klarade han, men den för närvarande treprocentiga folkökningen kunde lätt stiga till samma siffra inom några år. Eftersom detta skulle "innehålla fattigdom", vore det "statens plikt att upplysa folket om metoder för födelsekontroll".

Läkare och socialarbetare drog en djup suck av lättnad: nu kunde de inte bara dryfta ämnet "utan att behöva vara rädda att någon hörde dem", de kunde också gå till verket med att lösa den gigantiska uppgiften. De visste att det skulle bli oerhört svårt att rucka på troföreställningar och sedvänjor med rötter i seklernas djup. För den egyptiske "fellenen" är det en prestigesak att ha många barn, även om han inte förstår ge dem livets nödort. Och han skulle för all del vara ännu fattigare utan den arbetskraft barnen representerar; redan i femårsåldern plockar de med flinka fingrar bort larver och insektsägg från bomullsbuskarnas blad och hjälper till med den tidsödande skörden av bomullskapslarna.

Faktum är att fellahens barn ofta är mera arbetsföra än han själv. Egypten är behäftat med många endemiska sjukdomar, bland vilka den jömskaste är bilharzia eller schistosomiasis, förorsakad av en parasitisk sugmask som genomgår en del av sin utvecklingscykel i de i kanalerna ymnigt förekommande sötvattenssnäckorna. Parasiten tränger in i människokroppen via huden och slemhinorna: när äggen via ekstremiteterna utöms i kanalerna, kläcks de i vattnet, larverna finner nya värdjur bland sniglarna, och det förödande kretsloppet upprepas. Upprepas i det oändliga, ty för

fellahen och hans familj är vattendragen på en gång dricksvattenreservoar, bytkar och plaskdam — och högeligen ohemligt hemlighus. Bilharzia är ingen snabbt dödande sjukdom, men den undergräver långsamt krafterna, och det anses att 70 eller 80 procent av landbefolkningen är smittad.

Slö och häglös av ohälsa ställer sig fellahen oftast likgiltig eller avvisande till de råd och anvisningar som når honom från Kairo. Han kan kanske arbeta upp sig till entusiasm för Nasser som ledare, men kommer han att visa sig hörsam mot Nassers "Demokratiska socialistiska kooperativa samhälle" när det lär honom sätta färre barn till världen och misstro vattnet, som skänker honom livets nödort men också en smygande död?

Frågan är också om Nassers "arabiska socialism" verkligen är den domkraft som ska kunna lyfta Egypten ur pyramidernas skugga. Ryssarna skulle säga att den inte är någon socialism alls, eftersom Nasser har förklarat att han inte tror på klasskampen och att han anser att privatkapitalet kan ha en roll att fylla.

Nasser är emellertid en impulsiv herre. När hans Förenade Araberublik för första gången gick upp i fogen och Syrien fortsatte sin vacklande väg på egen hand, greps höga vederbörande i Kairo av panik. Kapitalisterna och miljonärerna, som enligt Nasser låg bakom kuppen i Syrien, skulle säkert försöka upprepa manövern i Egypten om de fick hållas. Han forcerade därför hänsynslöst det dittills relativt hovsamt tillämpade programmet för omfördelning av förmögenheterna.

Nästan från dag till annan beslagtogs och infrysades privata tillgångar representerande ett värde av över fem miljarder kronor. Många kontor och butiker stängdes och förseglades av polisen, däribland Kairos jättevaruhus Cicairel. Vålbärgade personer fick till och med tidiga morgonbesök av poliser som lade sig till med kontanter, mattor, juveler och andra värdelösa mål. Inrikesminister Zaharia Mohieddin förklarade att allt detta gjordes "i syfte att skydda den sociala revolutionens frukter mot reaktionära ränker och imperialistiska konplotter". Flera total personer arresterades. "Fienderna" — bland dem många även i regimen ögon "goda kapitalister", som lojalt hade investerat sina vinster i egyptiska företag — blev uppskrämda. Konspirationerna, om det nu hade existerat några sådana, kom av sig.

Samtidigt tycks det emellertid som om klyftan mellan det socialistiska Egypten och det socialistiska Ryssland skulle vidgas allt mer. Ingen människa i Sovjetunionen skulle våga göra vad en kvinnlig medlem av "Egyptiska folkföreningens kongress" nyligen gjorde, nämligen stå upp och säga offentligt att nationens arbete blir orättvist behandlade. Nasser har föreställt sig bankerna, men han tillåter att fondbörsen i Kairo fortsätter att fungera. Han köper MIG-jaktplan från Sovjetunionen, men han håller egyptiska kommunister i fängelse. (Kommunister är inte farliga, säger han, annat än om de tar order utifrån.) Han har befallt ett antal egyptiska studenter att resa hem från Moskva, därför att ryssarna försöker indoktrinera dem.

Kompassnålen vickar hit och dit. Men i stort sett pekar den oftare mot Väst än i riktning mot Kreml, även om Nasser i princip håller fast vid sin varken-eller-politik. Amerikanska specialister har inkallats för att ge egyptierna råd i marina frågor, en amerikansk firma har fått kontraktet på att bygga Kairos nya elektricitetsverk, en annan amerikansk firma ska bygga en läkemedelsfabrik. Många av djupbrunnarna i Nya Dalen borras av italienska borrar. Egyptiska oljemän skickas till USA, England och Holland för utbildning. En flytdocka har beställts i Västtyskland, och västtyskar har kontrakt på att bygga ett flertal hotell. De flesta statliga kon-

trakten inom ramen för den industriella femårsplanen har gått till Väst, i främsta rummet Västtyskland. Initierade västerländska iakttagare anser i allmänhet att Väst bör fortsätta med att ge Egypten tekniskt och ekonomiskt bistånd. Låt vara att åtskilligt hos Nassers "arabiska socialism" ter sig mindre tilltalande, faktum är att Nasser och hans medhjälpare — många av dem är inte bara orädda och entusiastiska, utan också mycket dugliga män — kämpar för ett mål som angår oss alla. Ty om Nassers planer och projekt inte vinner kapplöpningen med storken, ligger fälet öppet för förtvivlan och fanatism, och då råkar makten snart i händerna på män med mycket brutaltare metoder än Nassers.

VEM VAR Sherlock Holmes?

Sammandrag ur
Golden Book Magazine
VINCENT STARRETT

DEN VERKLIGE Sherlock Holmes kan knappast ha varit någon annan än sir Arthur Conan Doyle själv. Under ett veckans liv, fyllt av ovanliga och värdefulla insatser, besannade han på otaliga sätt detta påstående. I hela sin gärning — som forskare, läkare, författare, spiritist och förkunnare — var han alltid den nitiska privatdetektiven, den outtröttliga sanningssökaren, rättvisans spårhund på jakt efter orättvisor, ständigt vaksam mot de officiella myndigheternas tröghet och församling.

För all del, visst har han gång efter annan låtit oss förstå att model-

len till den odödliga mästardetektiven var doktor Joseph Bell i Edinburgh, en gång i tiden hans lärare i läkekonsten. Men Bell gav honom bara det yttre uppslaget till gestalten. De egenskaper som konstituerar Sherlock Holmes låg alla förborgade i Conan Doyle's egen personlighet.

När Sherlock Holmes-novellerna hade kommit ut och gjort världssuccé

var det rätt naturligt att författaren då och då blev uppfordrad att spela Holmes roll, och han antog inte sällan utmaningen. Två gånger tog han självmant upp invecklade, tids- och kraftöande fall endast därför att han tvivlade på att rättvisa verkligen hade blivit skipad. Fallen Edalji och Slater väckte båda på sin tid upptäckande i hela världen.

I det första fallet utverkade Conan Doyle fullständigt frikännande för en ung man som satt i fängelse, dömd till sju års förvaring för hästmisshandling. Han publicerade en serie artiklar, grundade på studier av de offentliga handlingarna i målet, och påvisade där att polisen, "som lagt ihop två och två och vridit och vrängt på vittnesmålen för att få dem att passa ihop med dess syften", hade fått Edalji dömd på otroligt svaga bevis. Doyle's artiklar gav genljus och ledde till att regeringen tillsatte en undersökningskommitté, som tog upp målet till förnyad prövning och fick Edalji frigiven.

Ännu mer omtalat blev fallet Slater. Offret var miss Marion Gilchrist, en ogift äldre dam i Glasgow. Hon hittades mördad hemma i sin våning den 21 december 1908. Hembiträdet, Helen Lambé, var ute i tio minuter och köpte en tidning, och det var under dessa tio minuter som mordet begicks. När Helen kom tillbaka stod en ung man vid namn Adams utanför dörren till våningen och ringde på. Han bodde i våningen under. Han och hans syster hade hört oväsen i miss Gilchrists våning och ljudet av någon tungt som föll, och han hade blivit uppskrädd för att

höra vad som stod på. Helen öppnade med sin nyckel. Medan båda ännu stod kvar i dörren kom en man ut inifrån lägenheten. Han gick emot dem med ett vänligt leende och såg ut som om han tänkte säga något, men i stället trängde han sig hastigt förbi dem och sprang i full fart nedför trappan. Inne i matsalen låg miss Gilchrist död på golvet. Huvudet var korsat och täckt med en matta.

Miss Gilchrist ägde en samling värdefulla smycken men det såg likväl inte ut att vara fråga om rånmord. Det enda som saknades var en diamantbrosch värd kanske 50 pund sterling. Ett träskrin med brev och handlingar var uppbrutet och innehållet kringstrött. Den identifiering av mannen som Adams och Helen kunde ge var ganska otillfredsställande. Deras beskrivningar stämde inte överens och ingen av dem passade in på Oscar Slater, den tyske jude som slutligen blev häktad och dömd för mordet.

Att misstankar över huvud taget riktades mot Slater berodde på att han hade pantsatt en diamantbrosch innan han gav sig av till Amerika. Han blev anhållen i New York och återförd till Glasgow, där det snart konstaterades att den pantsatta brosch-en hade varit i hans ägo i årtal och aldrig tillhört miss Gilchrist.

Men allmänheten hade totalt tappat huvudet, och detsamma var fallet med polisen. Slater var fatig och hade inga vänner. Hans moral befanns ha varit något tvivelaktig, och detaljerna om hans levne upprörde det pryda Skottland. Beskrivningen av mannen som Adams och Helen mött ändrades till att passa in på Slater.

Varje medalj har sin baksida — en baksida som man helst vill tala tyst om. Ja, nästan varje . . . Men, se hur Ni vill på en Mercedes! Se den framifrån med sin klassiskt rena front. Se på bilen från sidan. Långsträckt, lågt karosseri, återhållsamt förnäm och stram i linjespelet. Se den bakifrån — inga excesser i överdrivet stora fenor och röda cykloppögon till stoppljus — nej, allt är sobert, smakfullt och ändamålsenligt. Så typiskt för Mercedes Benz!

**EN
MEDALJ
SOM
SAKNAR
BAKSIDA**

Mercedes Benz är kort sagt en medalj utan baksida, en bil för Er som fordrar något utöver det vanliga.

Filialer och återförsäljare med serviceverkstäder över hela landet.

PHILIPSONS
AUTOMOBILAKTIEBOLAG

Denne hade klart alibi, men det godtogs inte eftersom det gavs av hans älskarinna och hans tjänsteflicka. Inget försök gjordes att finna något samband mellan Slater och någon av innevånarna i miss Gilchris hus. Han var en främling i Glasgow. Vid rättsgången fick han ett tämligen bristfälligt försvar, och kronåklagaren vann — enligt den skotska processlagens bestämmelser — målet mot honom med nio röster mot sex. Slater dömdes till döden och schavotten restes, men två dagar före den utsatta avrättningsdagen ändrades domen till livstids fängelse. Slater hade redan suttit inne en tid, då sir Arthur Conan Doyle började intressera sig för fallet.

Doyles lysande välskrivna stridskrift "The Case of Oscar Slater" är fängslande som en Sherlock Holmesnovell. Han ifrågasätter om det alls var smyckena som mördaren ville åt.

"När mannen kom in i det mindre sovrummet gjorde han inte vad som hade varit naturligtast, tog klockan och ringarna som lågo framme på toalettbordet. Nej, han ägnade sig åt ett träskrin. Var det papperen i skrinet som han ville åt, och var stölden av en enda diamanbrosh rent kamouflage?" Doyle fäster uppmärksamheten vid det märkliga i att mördaren visste tillräckligt om våningen för att gå raka vägen till det mindre sovrummet, där smyckena och papperen förvarades, och han pekar på vägar som undersökningen borde ha prövat: "Vilka manspersoner hade över huvud taget varit inne i huset? Antalet böter ha varit tämligen begränsat. Vilka umgängesvännar? Vilka

varuleverantörer? Vilka römmokare?"

Allt detta är god Sherlock Holmes, liksom följande, ännu skarpsinnigare resonemang: "Hur kom mördaren in, om Helen Lambie verkligen, som hon trodde, hade låst dörrarna efter sig både till lägenheten och till gatan? Jag kan inte undgå att dra slutsatsen att han hade dubblitnycklar. Om så varit fallet, blir allting begripligt. Den gamla damen, alltför i besittning av normala själsförmögenheter, hörde nyckeln gå i låset och blev inte rädd, då hon ju bara trodde att det var Helen som kom hem en smula tidigare än väntat. Sålunda fattade hon inte faran förrän mördaren kom instörtande i rummet, och hon hann nätt och jämnt resa sig ur stolen förrän hon fick det första slaget i huvudet och segnade ned på golvet på den plats där hon sedan hittades, invid den stol hon suttit i. Om han däremot inte hade nycklar, måste det hela ha gått ytterst invecklat till. Om den gamla damen själv hade öppnat dörren till farsstun, borde hennes lik ha påträffats i tamburen. Polisen tvangs därför till antagandet att den gamla damen hörde en ringning på portklockan, öppnade porten uppfifrån sin våning (såsom man gör i alla skotska våningshus), underlät att titta ned i den upplysta trappan för att se efter vem som var på väg upp till henne, samt återvände till sin stol och sin tidskrift i matsalen — varvid hon lämnade farsstuddörren öppen och gav mördaren fritt tillträde till lägenheten. För all del, omöjligt är det ju inte, men är det inte högst osannolikt? Miss Gilchrist var ängslig för att bli rådd och skulle näppeligen

INGENTING ÄR
NÅGONTING
MOT
AQUA VERA

Det är så sant som det är sagt. När det gäller rakning kan man inte tänka sig något annat. Aqua Vera rakvattnen ger ju varje rakning den där härliga avslutningen som varje karl alltid längtar efter.

Aqua Vera finns i 3 flaskstorlekar av glas samt som plastspray. Dessutom som Aqua Vera Luxury After Shave och Aqua Vera Luxury Cologne For Men.

ha försummat att iakttä elementär försiktighet."

Genom hela skriften ekar Sherlock Holmes tonfall. Men då den publicerades leddes den inte till någonting. Den tidningskampanj Conan Doyle därefter satte i gång väckte uppståndelse i England och föranledde regeringens att tillsätta en speciell undersökningskommission. Men denna kom ingen vart, och Slater framlevde alljämt sina dagar i fängelse.

I årtal stod den olycksalliga affären och stampade på samma punkt. Slater avfärdade år efter år av sitt straff; då och då gjordes ett försök att få resning i målet, och Conan Doyle fortsatte oförtrutet sina ansträngningar, men först 19 år efter domens avkunnande kröntes de med framgång. Slater blev äntligen frigiven i juli 1928. Tidningsreferatet ger vid handen att han antog ett statligt skadeståndsbjudande om 6.000 pund som ersättning för utsändna lidanden och oförrätter. Med svårörklarlig otacksamhet vägrade han att betala tillbaka de 300 pund som Doyle av egna medel lagt ut för att få till stånd den resningsrättegång som ledde till frigivningen. Bolmande på en tjock cigarr satt Slater efter avslutat golfspel på sitt hotell i Brighton och ryckte endast på axlarna när

han krävdes på återbetalning av beloppet. "Jag har ingenting att betala med", sade han. "Alla mina pengar är placerade i aktier, och om jag nu har tjänat 2.000 pund på tidningsartiklar efter frigivningen, så har Doyle tjänat nästan lika mycket."

Andra och mindre fall hänsköts ofta till Doyle's bedömande, och han fann mestadels ett nöje i att sätta in sitt skarpsinne på att lösa dem. Vanligen lyckades han, men ibland gick han bet på uppgiften. Med frejdig galghumor berättar han i sin självbiografi om den gången då det förövals ett inbrott ett stenkast från hans egen bostad och bykonstapeln helt oteoretiskt hade gripit juven innan han, den store Conan Doyle, ännu kommit längre än till den Sherlockska slutsatsen att mannen var vänsterrhänt och hade spikbeslagna skor.

Sina senare år ägnade Conan Doyle åt spiritistisk forskning. Även här var han hela tiden detektiven, som använde Sherlock Holmes metoder för att komma parapsykologins hemligheter på spåren. Allt intill sin död följde han en märklig exponent för den forskartyp som med kritisk skärpa förenar något av barnets nyfikenhet och lättrogenhet — kanske just den blandning som skapar den perfekte detektiven.

Välkommit Agaspris

FRAMLIDNE Aga Khan III, ismailiternas andliga överhuvud, var svag för bordets håvor. En gäst frågade honom en gång hur han kunde förena sin kärlek till detta livets njutningar med sin ställning som religiös ledare. Aga Khan svarade: "Jag kan inte tänka mig att Den Högste menat att denna världens goda skulle vara avsett enbart för syndare."

-J.J.M.

Människan bakom namnet

I JANUARI i år ringde Bette Davis advokat till skådespelerskan i Kalifornien och berättade att det gick ett rykte i New York att hon just hade avslut. Bette Davis svarade prompt: "Skulle aldrig falla mej in nu när det är tidningsstrejk."

-Variety

DEN ärkekonserverative senatorm Barry Goldwater är en inbiten motståndare till Kennedyregimen. Han är dessutom skicklig amatörfotograf och tog härförleden en briljant bild av John Kennedy som han skickade till presidenten och bad honom skriva en hälsning på. Fotograferade med följande påskrift: "Till Barry Goldwater, som jag enträget råder att fullfölja den bana han visat så stor begåvning för: fotograferas. Från hans vän John Kennedy."

-T. C.

Brev från deckarförfattaren Raymond Chandler till Edward Weeks, chefredaktör för *Atlantic Monthly*:

"Vill ni framföra mina vördsamma hälsningar till den puist som läser era korrektur och meddela honom eller henne att jag skriver på ett slags sonderhackad rotväliska och när jag klyver en infinitiv så klyver jag den tamsen i min mer eller mindre folkskolebildade syntax med några hastigt insuckna kroguttryck så göres detta med vidöppna ögon och avslappat men med-

vetet sinne. Metoden är måhända inte idealisk, men den är min. Jag förmådar att er korrekturläsare vänligen försöker leda mina steg och hålla mej på fötterna, men hur mycket jag än uppskattar denna omsorg känner jag mej fullt kapabel att hålla kursen själv, förutsatt att jag har tillgång till bägge trottoarerna och körbanan däremellan."

-Raymond Chandler Speaking (Houghton Mifflin)

UTGIVARNA av den engelska adelskalendern "Burke's Landed Gentry" skickade ett frågeformulär angående personalia till Harold Macmillan, men premiärministern returnerade formuläret blankt med en liten not: "Jag tror inte jag önskar figurera tillsammans med utgångarna av mina torparförfäders."

-Time

KORT före sin död vid 78 års ålder målade Renoir en akvarell — en skål med anemoner. Han sa att det var hans visittkort för att bli "presentatör för de stora konstnärerna i himlen".

-Leo Rosten, *The Story Behind the Painting* (Cowles, Doubleday)

DEN ENGELSKA skådespelaren Robert Morley utfrågades av en journalist om sin syn på livet. "Jag betraktar livet som ett cocktailparty", sa han. "Man kommer långt efter det att det har börjat och man går innan det är slut, och det är kanske lika bra att inte försöka vara medelpunkten och inte ta på sig alltför mycket ansvar för att tillställningen ska bli lyckad."

-Liberty, Canada

MÅNADENS BOK

Aldrig förr hade man i en rättsal hört så horribla, så giftiga beskyllningar. — Var de falska, eller innehöll de en kärna av sanning?

Sammandrag ur
»My Life in Court»
Av LOUIS NIZER

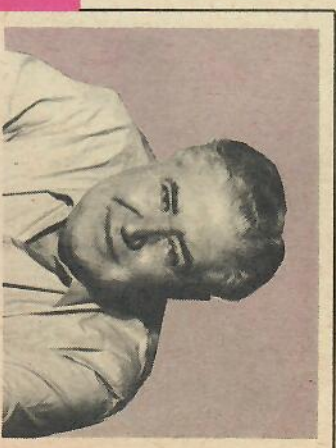

Foto: Semmar

Quentin Reynolds

ÄREKRÄNK

Historien om en sensationell rättegång

Foto: Karib

Louis Nizer

Westbrook Pegler

Foto: UPI

Amerikanen LOUIS NIZER är både skicklig advokat och framstående författare med en speciell förmåga att skildra den förtäta dramatiska spänningen i rättsalen då en människas öde avgörs. I sin självbiografi »My Life in Court» (Mitt liv i rättsalen) låter han oss på nära håll följa sju rättsfall. Ett av dessa, »Reputation», skildrar det stormiga

ärekränkingsmålet mellan krigskorrespondenten Quentin Reynolds och krönikören Westbrook Pegler. Juryn överlade i tolv timmar, och in i det sista var parterna ovissa om utgången. Domen blev en juridisk sensation, som gav genljud långt utanför rättsalens väggar.